

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE ÇEVİRİ DERSLERİNİN İŞLEVSELLİĞİ

İ.Halil YURTCAN*

Özet

Halen ülkemizde yabancı dil öğretimi, orta ve yüksek öğretim kurumlarında sürdürülmektedir. Hem kurumsal hem de uygulamalı olan dil öğretimi çeviri derslerini özellikle yüksek öğrenimde zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada dil öğretiminde çeviriye ne kadar ve nasıl yer verilmesi gerektiğini incelemeye çalıştık.

Çeviri derslerinde önemli bir tespit yapmak zorundayız. Çeviri derslerinin amacı dil öğreniminde bir egzersiz yapmak mı yoksa çeviri yapmak için bir yeterlilik kazandırmak mı istiyoruz. Bu ayırım göz önünde bulundurularak çeviri derslerinin mutlaka planlaması gerekmektedir.

Summary

At present foreign language informing in our country in means and universities becomes continue. Both theoretically and applied characteristics possessing foreign language instruction is mandatory in our universities and universities. In this work tried we to examine as and to what extent the translation is made. Into the translation informing we are to pay attention to an important point: Is the goal the translation informing read understanding to be practiced or to be created for a good translation an ability? Paying attention to this point too, those must be absolutely planned translation informing.

Ülkemizde yabancı dil öğretimi, kurs nitelikli özel kuruluşlar bir yana bırakılırsa, orta ve yüksek öğretim kurumlarında sürdürülmektedir. Kuramsal ve uygulamalı olan dil öğretimi tüm yönleriyle bilimsel çalışmalarla, ülke koşullarına uygun gerçekçi çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir. Ancak günümüzde ülkemiz orta öğretim kurumlarında sürdürülen yabancı dil öğretiminin istenen düzeyde olduğu söylenemez. Özcan Başkan'ın¹ da belirttiği gibi "Orta Öğretimde ki yabancı dil uygulamaları sonunda öğrencilerin yabancı dile olan egemenlikleri yeterli olamamaktadır." Orta öğretimde yabancı dil derslerini başarılı kılabilmek için, dil öğretiminin öğretmen, öğrenci, yönetici, izlençe, zaman, yöntem, araç-gereç gibi boyutları ile ele alınıp incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda dil öğretiminde önemli bir yer tutan çeviri derslerini ve çeviriye ne kadar/ nasıl yer verilmesi gerektiğini ele almak istiyoruz.

Yabancı dil öğretiminde çevirinin gerekli olup olmadığı veya ne kadar gerekli olduğu sorusunun cevabı, evet olacaktır. Ancak ne kadar gerekli olduğu, çeviriye ne kadar ve nasıl yer verilmesi gerektiği tartışılabilir.

Özellikle üniversitelerde ve yüksek okullarda yabancı dil öğretimi alan öğrencilerin çeviri derslerinin planlaması yapılırken, bu öğrencilerin çeviri derslerini niçin aldıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu dersleri alan öğrencilerden beklenen bir çevirmende bulunması gereken özelliklerin kazandırılması mı/yoksa öğrenmekte oldukları dilde anlama yeteneklerinin bu dersleri alan öğrencilerden beklenen bir çevirmende bulunması gereken özelliklerin kazandırılması

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü

¹ :BAŞKAN, Özcan; Yabancı Dil Öğretimi İlkeler ve Çözümler, İstanbul,1969

mı/yoksa öğrenmekte oldukları dilde anlama yeteneklerinin gelişmesi midir? Çevirmenlik için verilen eğitimde ki çeviri dersinin amacı ve içeriği salt dil öğrenmek için yapılan çeviri derslerinin amacı ve içeriği aynı olmamalıdır. Çünkü yabancı dil öğrenen öğrencilerin alacağı çeviri dersleri öğrencinin okuduğunu anlama (Leseverstehen) becerisinin gelişmesine yönelik olmalı, anlama becerisinin gelişmesi sonucunda ise anlatma becerisinin gelişmesi sağlanacaktır.

Seksenli yıllardan sonra bu konu çok yönlü bir boyut kazanmıştır. Yabancı dil öğretiminde çeviriye yer verilmelidir? Sorusu pek sık gündeme gelmektedir. Bu sorunun cevabını "evet" olarak 5 başlıkta açıklamak istiyoruz:

1-Şayet çeviri okulların ve üniversitelerin öğrenim planlarında ve sınavlarında yer alıyorsa İngilizce-Almanca-Fransızca vb. diller için çeviri gereklidir.T Kunke² "Russisch: Lernziel Kommunikationsfähigkeit" adlı makalesinde konuya dikkat çekmekte ve şöyle demektedir: "Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde Rusça iletişim yeteneği fazla önemsenmemektedir. Çünkü Ruslarla kontak kurma imkanı pek fazla mevcut değildir.

Almanca konuşulan ülkeler dışında yabancı dil olarak Almanca derslerinde (Deutsch als Fremdsprache)" İletişimsel Kompetenz" şüphesiz çok önem arz etmektedir. Bu nedenle çeviri dersleri okuduğunu anlama derslerinin yanı sıra, anlatma çalışmaları için de bir temel oluşturmaktadır.

2-Yabancı dil derslerinde çeviriye ağırlıklı bir şekilde yer verilip verilmemesi konusu yabancı dil olarak seçilen dilin, o ülkenin öğrenim düzenlemeleriyle yakından ilgilidir. Çünkü ilköğretim, ortaöğretim ve liselerde çevirinin kullanılması pek gerekli olmamakla beraber uygulamalarda farklılıklar arz etmektedir. Üniversite ve yüksekokullarda ise çevirinin öğrenim hedefi (Lernziel) olarak ön plana çıktığını görmekteyiz.

3- Yabancı dil öğretiminde çeviriye yer verme öğrenci gruplarının durumlarına göre de bir sınıflama gerektirmektedir. Eğitim kurumları öğrenciler ve üniversitelerde çalışan öğretim elemanları ve dil kursu verenler her zaman aynı düşünceleri taşımamaktadırlar. Burada yapılacak olan, çeviri derslerinin yeterince dil becerisine sahip olan öğrencilere yönelik mi, yetişkinlere yönelik mi, üniversite öğrencilerine yönelik mi? olduğu göz önünde bulundurularak planlamalıdır.

4- Çoğu zaman çevirinin yabancı dil öğretiminde kullanılması dil öğrenenlerin yeni başlayanlar veya ileri seviyede dil bilenler olup olmadıklarına bağlıdır. Burada genel olarak yeni başlayanlar, ilk ve orta öğretim öğrencileri kabul edilmektedirler.

5- Çeviri derslerinde önemli bir tespit yapmak zorundayız. Çeviri derslerinin amacı dil öğreniminde egzersiz yapmak mı? Yoksa çeviri yapmak için bir yeterlilik mi? arıyoruz. Bu hususa K.Bausch³ dikkat çekmektedir. "Zur Übertragbarkeit der Übersetzung als Fertigkeit auf die Übersetzung als Übungsform" in : Die Neuerensprachen." adlı çalışmasında önce yazılı çeviri ile varyantlarının ve sözlü çeviri ayrımının yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Çevirmenlik için verilecek çeviri derslerinde yukarıda sözünü ettiğimiz egzersiz çalışmalarına kısmen yer verilebilir. Bunlara ek olarak ana dil ile öğrenilen yabancı dil

² KUNKE,T.'Russisch:Lernziel Kommunikationsfähigkeit.Praxis des neusprachlichen Unterrichts.2B (1981)s.414-418

³ :BAUSCH,k.'Zur Übertragbarkeit der Übersetzung als Fertigkeit auf die 'Übersetzung als Übungsform' in die neueren Sprachen.76(1977),s.517-535.

arasındaki yapısal farklılıkların da verilmesi gerekir. Çünkü öğrenilen dil (Zielsprache) ile anadilin gramer yapılarında farklılıklar söz konusudur. Aynı zamanda çevirisi yapılacak olan metnin bir kurmaca (Konstruierter Text) metni mi, yoksa orijinal (Authentischer Text) mi olduğunu da göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Burada tercih edilen orijinal metinlerin çevirisidir.

Anadilden öğrenilen yabancı bir dile çeviri yapılması durumunda çeviriyi yapacak kişinin bir kaç alternatiften birini seçme gibi bir şansa sahip olduğu da unutulmamalıdır. Örneğin: bir cümledeki sıfat tamlamalı bir yapıyı aynen bir sıfat tamlamasıyla veya bir ilgi cümlesi ile (Relativsatz) olarak, veya iki ayrı cümle şeklinde aktarılabilmesi gibi. Yabancı dilden anadile yapılacak olan bir çeviride ise, genelde verilen cümle aynı veya benzeri bir yapıda aktarılabilinmektedir.

Sözlü çevirilerde ise karşımıza üç kullanım şekli çıkmaktadır. Bunlar dil öğretimi için yapılan çeviri derslerinde karşımıza pek fazla çıkmayan şekillerdir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

a- Sözlü çeviri olarak sadece anlam aktarımı:

Öğrenmeyi kolaylaştırıcı olarak kullanılır.

b- Sözlü olarak çevirmenlik:

Selamlama –vedalaşma-oda kiralama-trafik kazası gibi herhangi bir durum ile ilgili zorunlu hallerin karşılıklı aktarılmasını gerektirmektedir.

c- Anlama uygun sözlü aktarım:

Bu tür çevirilerin derslerde yer alması Doğu Alman dil bilimcilerin öne sürdükleri bir husustur. Burada öğrenci kendi dil seviyesine ve becerisine göre ayrıntılı veya ayrıntısız kendi dil düzeyini ortaya koymak zorundadır. Weller⁴, bu çalışmalarda eşanlamlılık, fonksiyonel anlambilimsel kelime dağarcığı, temel cümle kalıpları veya çözüm varyantlarının ortaya koyulması gerektiğini söylemektedir.

Sonuç olarak özetlememiz gerekirse çeviri derslerinin iyi bir biçimde düzenlenmesi için bir çok seçenek mevcuttur. Belli dillerde, belli öğrenim hedeflerinde ve belli öğrenci grupları için uygun olan çeviri öğretiminin mutlaka planlanarak yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Birkenhauer, Klaus, “ Wie übersetzt man?...”, in: “Beiträge zu den Fortbildungskursen”, Goethe Institut, 1977-78, München, 1980, s. 9-17.
2. Lewandowski, Theodor, “Linguistisches Wörterbuch 3”, Stuttgart, 1985.
3. Reiß/ Vermeer, Katharina/Hans, J., “Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie”, Niemeyer Verlag, Tübingen, 1991.
4. Tapan/ Polat/ Schmidt, Nilüfer/ Tülin/ Hans-Werner, “Berufsbezogene Deutschlehrer- herausbildung”, Publikationen des Türkischen Lehrerverbandes, Nr. 2, İstanbul, 2000.

⁴ :Weller,F.'Übersetzen und Fremdsprachenunterricht.' Frankfurt, 1981,s.233–296.